



Universiteit
Leiden
The Netherlands

Van actie tot zelfverwezenlijking: routes van toetreding tot radicaal- en extreemrechts

Sterkenburg, N.

Citation

Sterkenburg, N. (2021, May 19). *Van actie tot zelfverwezenlijking: routes van toetreding tot radicaal- en extreemrechts*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3176648>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3176648>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page



Universiteit Leiden



The handle <https://hdl.handle.net/1887/3176648> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Sterkenburg, N.

Title: Van actie tot zelfverwezenlijking. routes van toetreding tot radicaal- en extreemrechts

Issue Date: 2021-05-19

7. POLITIEKE ZOEKERS: ZOEKEND NAAR BUITEN- PARLEMENTAIRE STEUN

In dit tweede empirische hoofdstuk staat de route van toetreding centraal van activisten die aanvankelijk hebben geprobeerd hun boodschap onder de aandacht te brengen in de politiek, bijvoorbeeld door actief te zijn in de gemeentelijke politiek of bij een landelijke partij. Daar slagen deze Politieke Zoekers er niet in om politieke oplossingen te vinden voor de door hen gesignaleerde problemen.

Door die ervaringen geloven ze niet meer in politieke oplossingen en raken zij nog meer overtuigd van hun nationalistische gedachtegoed, waarna ze zich bewust wenden tot buitenparlementaire radicaal- en extreemrechtse formaties.

In dit onderzoek zijn vier geïnterviewden als Politiek Zoeker aange-merkt.

In de eerste vier paragrafen worden de verschillende elementen voorafgaand aan toetreding beschreven: (1) uitgangspositie, (2) mogelijke katalysator, (3) identiteitsbeleving en (4) morele steun. In de vijfde paragraaf komen motieven aan bod die een rol spelen bij toetreding. Vervolgens zal in de zesde paragraaf worden beschreven hoe het Politieke Zoekers na hun toetreding vergaat. Hun motieven om actief te blijven komen in de zevende paragraaf aan bod en in de achtste paragraaf worden de kosten en baten van hun activisme behandeld. In de negende paragraaf zullen de overige observaties worden besproken. In de conclusie worden de belangrijkste bevindingen samengevat.

Figuur 7.1 Geïnterviewde Politieke Zoekers

NAAM	FORMATIE	LEEFTIJDSCATEGORIE	ACTIEVE JAREN	OPLEIDINGSNIVEAU
WARNER	Freelance	41-65	2015-heden	Havo/vwo
THIJS	Freelance	25-40	2000-heden	Mbo
SANDER	Freelance	41-65	2015-heden	Mbo
ANDREAS	Identitair Verzet	25-40	2015-heden	Mbo

7.1 POLITIEKE ZOEKERS: UITGANGSPOSITIE

Van de vier geïnterviewde Politieke Zoekers hebben er twee in de gemeenteraad gezeten voor een lokale partij, de derde was actief bij jongerenorganisaties van drie politieke partijen en de vierde raakte in 2016 bij Forum voor Democratie betrokken nadat hij actie voerde om tegen het Oekraïne-referendum te stemmen. Ze menen dat ze de oplossing in handen hebben ('grenzen dicht') en dat een groot deel van de bevolking hun ideeën en overtuigingen steunt, maar dat zij worden buitengesloten door politieke machthebbers en dat de politiek nog niet klaar is voor hen. Wat opvalt is dat de geïnterviewde Politieke Zoekers allen in sociaaleconomisch opzicht succesvol zijn, maar dat zij daarnaast iets voor de maatschappij willen betekenen. Het is voor hen een bewuste keuze om politiek actief te worden.

Autoritarisme

Politieke Zoekers kleden zich netjes, hanteren geen grof taalgebruik en verwachten ook correcte omgangsvormen van anderen. Ze verlangen naar een land waarin mensen respectvol met elkaar omgaan, waar een bepaalde beleefdheid heerst en waar de staat goed voor zijn burgers zorgt – van de wieg tot het graf. Alle geïnterviewde Politieke Zoekers zeggen zich te ergeren aan de huidige omgangsvormen en vertellen te verlangen naar een overzichtelijke samenleving met strenge straffen en hard optreden. Hoewel zij voor dit onderzoek niet zijn getest op de autoritarismeschaal, doen zij wel uitspraken die zeker een hang naar autoritarisme doen vermoeden.

Andreas (25-40, Identitair Verzet): 'Er is geen respect meer. Je ziet het met docenten voor de klas. Vroeger, als jij liep te donderen, kreeg je een klap op je handen met de liniaal en kon je thuis ook nog een pak slaag verwachten. Of als jij iets deed op straat, dan kreeg je van de buurman een lel en kreeg je er thuis nog een. Tegenwoordig is het van: 'Ga jij maar lekker buitenspelen, oom agent past wel op.' Maar oom agent past niet op, want die is te druk met boetes schrijven.' Hij is voorstander van een harde aanpak. 'We zijn groot geworden met uit een boom vallen, daar word je hard van. Het hoort erbij. Dat merk je nu. Mensen zijn niks meer gewend.'

Warner (41-65, freelance) zat als kind vier jaar op een schippersinternaat. Toen hij twaalf jaar oud was ging hij met zijn ouders in een huis aan de wal wonen. Over zijn buurt zegt hij: 'Er was weinig geld, dus we kwamen

gewoon in een achterstandswijk – wat het overigens nog steeds is op dit moment.’ Op straat scholden jongens met een migratieachtergrond zijn moeder uit. ‘En dat vond ik niet normaal. Nou hebben we het over eind jaren zeventig en was het nog wat schokkender dan in deze tijd. Maar ik dacht toen al: dit is niet goed. Ik heb toen al het gevoel gekregen dat jongens uit een buitenlandse cultuur hier veel te soft worden aangepakt. Je moet ze een tik op de neus geven en dan houden ze er wel mee op, dat is de manier waarop die cultuur in elkaar zit. (...) Het straatschorriemorrie laten we compleet uit de klauwen lopen. Ik dacht: we kunnen allemaal roepen om buurthuizen en zo, maar het gaat niet werken. Als mensen over de schreef gaan, dan moet je gewoon even terugduwen. Klaar.’

Bij Warner speelt ook mee dat zijn tweede echtgenote een conservatieve Braziliaanse was. Toen hij in 2009 voor het eerst met haar mee ging naar Brazilië begon hij meer waardering te krijgen voor een traditionele rolverdeling waarbij de man aan het hoofd van het gezin staat. ‘Mij is altijd geleerd dat de moderne maatschappij een stap vooruit is ten aanzien van de jaren vijftig en dat we dat niet meer moeten willen: daar naar terug. En dan ben je daar en dan denk je: prima, leuk. Mensen hebben het daar naar hun zin, gezellig. En een heldere verdeling: de man is hier de baas over en de vrouw is daar de baas over.’

Waargenomen onrecht

Naast een hang naar een heldere en geordende samenleving hebben Politieke Zoekers in de uitgangspositie gemeen dat zij allen onrecht waarnemen dat ervoor zorgt dat ze zich politiek gaan roeren. Andreas (25-40, Identitair Verzet) groeide op in een gereformeerd arbeidersgezin en had als kind geen belangstelling voor politiek. Hij woonde met zijn ouders en twee broertjes in een rustige buurt met veel sociale huurwoningen, waar ook mensen met een migratieachtergrond woonden. Het was geen achterstandsbuurt en eigenlijk ervoer hij geen overlast van andere bevolkingsgroepen.

Maar de culturele verschillen maakten hem naar eigen zeggen wel argwanend. Dat werd versterkt toen Andreas van een witte basisschool naar het vmbo ging. ‘Simpel gezegd: die school was het afvoerputje van de maatschappij.’ Hij ergerde zich aan de chaos in de klas en het gebrek aan respect voor docenten. Na het vmbo koos Andreas bewust voor een mbo-opleiding bij een kleine instelling. Maar na een fusie werd zijn onderwijsinstelling onderdeel van een

groot ROC. ‘Het ging na die fusie alleen nog maar om kwantiteit, niet om kwaliteit. Docenten die voor de klas stonden, wisten zelf niets. (...) Die docenten kwamen de klas in, registreerden wie er waren, en die zag je daarna een paar uur niet meer. Dat was gewoon babysitten.’

Tijdens het interview kan hij zich er nog over opwinden hoe slecht zijn opleiding was – iets dat volgens hem exemplarisch is voor hoe het er in Nederland aan toegaat. ‘Onze zorg was goed, ons onderwijs was goed. Het is allemaal kapotgemaakt, en meestal door te dure managers.’

Hij ging na zijn opleiding werken en brak in diezelfde periode met de kerk (‘Dat was natuurlijk ook de leeftijd waarop je gaat stappen. En je ouders gaan zondagochtend naar de kerk, en jij staat zaterdagavond in de kroeg...’). De vader van een goede kennis zat al in de gemeenteraad en nadat hij een keer meeging, werd Andreas zelf ook politiek actief omdat hij in zijn eigen woonplaats het een en ander wilde veranderen. Als duoraadslid en portefeuillehouder stedelijke ontwikkeling ging hij zich bezighouden met bouwprojecten – waaronder een nieuw gebouw voor het door hem zo gehate ROC en de huisvesting van een moskee.

Ook Sander (41-65, freelance) zat in de lokale politiek. Hij vocht een plaatselijke kwestie aan tot aan de Hoge Raad. Daarnaast werkte hij voor een landelijke partij, al verschillen de verhalen over wat hij daar precies heeft gedaan.⁴⁵⁸

Thijs (25-40, freelance) werd op zijn achttiende actief bij drie jongerenorganisaties van politieke partijen (Jonge Fortuynisten, Jong Rechts en Nieuwe Nationale Jongeren).⁴⁵⁹ ‘Er was rondom Fortuyn een positieve roep om iets maatschappelijks te gaan doen. Tenminste, zo voelde ik dat.’ Het was voor hem op dat moment ook een reactie op zijn eigen leefomgeving. In de wijk waarin hij opgroeide waren steeds meer migranten komen wonen en dat zorgde volgens Thijs voor problemen. ‘En toen werd pas duidelijk wat dat

458 In verband met de herkenbaarheid is de naam van de politieke partij weggelaten. Zelf beweert Sander daar een grote rol te hebben gespeeld. Volgens drie politici voor wie Sander heeft gewerkt, deed hij niet veel meer dan ‘administratief werk’ en bracht hij hen incidenteel ergens heen.

459 De Nieuwe Nationale Jongeren (NNJ) was de jongerenafdeling van de Nieuwe Nationalistische Partij (NNP), die als ‘Nederlandse volksnationalistische partij’ tussen 1998 en 2005 bestond. Formeel betekent het lidmaatschap van de NNJ dat Thijs hiermee toetrad tot radicaal- en extreemrechts. Omdat hij echter binnen korte tijd lid werd van drie partijen en hij later lid werd van een landelijke formatie, is zijn deelname aan de NNP meegerekend als iets dat *voorafgaand* aan toetreding plaatsvond.

voor mensen waren. En meer: wat voor cultuur en of daar wel of niet mee samen te leven valt.'

Warner (41-65, freelance) stemde jarenlang PvdA, nu noemt hij dat 'gemakzucht'. 'Je hebt een leventje van jonge kinderen, trouwen, scheiden, daten, weer een keer trouwen, weer een keer scheiden... (...) Mijn tweede scheiding is wel een belangrijk moment geweest, want toen had ik ineens tijd. Ik kon gaan daten, of stappen. En ineens dacht ik: wacht even, dat heb ik de afgelopen tig jaar gedaan, laat ik eens wat anders met mijn leven gaan doen.'

Hij ging zich verdiepen in de berichtgeving over de PVV en zag naar eigen zeggen een grote discrepantie tussen wat Wilders zei en hoe het werd gebracht. 'Ik ben de transcripten gaan zoeken en ik rolde uit mijn stoel. Er was in mijn ogen niks fouts te vinden. Ik dacht: waar hebben mensen het over, dit zijn artikelen die van tevoren klaarliggen en die ze alleen nog eventjes online moeten zetten. Dat is voor mij een belangrijk moment geweest.'

Ook ging hij flyeren rond het Oekraïne-referendum, waardoor hij in 2015 bij Forum voor Democratie terechtkwam, dat op dat moment nog geen politieke partij was. 'Dat was via het weggetje GeenStijl lezen, meedoen aan GeenPeil, nieuwsgierig worden wie erachter zit. En toen een oud-collega bij Forum een lezing gaf, dacht ik: ik ga erheen.'

Hij ging naar meer lezingen en leerde er snel mensen kennen. Warner: 'Het grappige is dat ik, voordat ik bij Forum terechtkwam, een beetje het gevoel had van: ik lees wel dingen op internet, maar ik hou er toch maar mijn mond over want straks word ik weggezet als de dorpsgek. En toen kwam ik bij Forum en zo langzamerhand kwam ik erachter: verrek, ik ben niet de enige die dat vindt.'

Teleurgesteld in politieke oplossingen

Politieke Zoekers willen het vermeende onrecht politiek aankaarten maar raken teleurgesteld in wat zij via de politiek kunnen bereiken. Andreas (25-40, Identitair Verzet) had niet het gevoel dat er naar hem in de gemeenteraad werd geluisterd, noch dat er naar burgers werd geluisterd. 'Ik heb weleens met een kwestie meegemaakt dat 35 tot 36 mensen kwamen inspreken, dat is verhoudingsgewijs heel erg veel. Dan is het bij de gemeenteraad allemaal: 'Ja, we zijn het met u eens.' En zodra mensen hun rug omdraaien, interesseert het ze niet meer en doen ze alsnog wat ze van plan zijn. Ik heb het van binnenuit meegemaakt. Alles wordt achter die deuren besloten. Wat ze in de raad doen, is gewoon een vervelend toneelstuk van een paar uur.'

Een andere ervaring die hem vormde, was dat hij in 2014 namens de website GeenStijl waarnemer was bij de Europese Parlementsverkiezingen.⁴⁶⁰ Bij de telling belandden volgens Andreas ‘wel heel erg veel PVV-biljetten op andere stapels’. Nadat hij er een opmerking over maakte, werd er nog een keer naar gekeken. ‘Alles wordt nog een keer geteld, dus ik ga ervan uit dat het wel goed komt. Maar ik had het idee dat het niet helemaal per ongeluk was dat biljetten op de verkeerde stapels belandden.’

Ook probeerde hij via de gemeenteraad de komst van de moskee tegen te houden, maar dat lukte niet doordat hij andere partijen niet meekreeg. Volgens bezette Identitair Verzet het gebouw waar de moskee kwam. Andreas vond het een goede actie en deed een donatie waarmee de boetes voor activisten konden worden betaald. ‘Ze (Identitair Verzet, NS) vroegen om mijn adres en stuurden een kaartje met een bedankje. En een uitnodiging om op een borrel te komen, eens kennismaken.’

Warner (41-65, freelance) was na het referendum ‘niet heel gelukkig’ met de transformatie van Forum voor Democratie naar een politieke partij. ‘Thierry (Baudet, NS) is natuurlijk wel een beetje... Ik zou bijna zeggen: een blaag. En dat vind ik jammer, want op zich is hij heel waardevol voor zo’n stroming. Maar hij zou in mijn ogen niet de frontman moeten zijn. Want daar is hij nog net te instabiel voor. Hij heeft wat grijze haren nodig en moet wat senioriteit uitstralen, hij is nu iets te veel de elitaire belhamel.’

De uitgangspositie van Politieke Zoekers wordt gekenmerkt door (een hang naar) autoritarisme, waargenomen onrecht en politieke teleurstelling. Geïnterviewden verlangen naar een duidelijk geordende samenleving en willen door hen waargenomen problemen oplossen, maar slagen daar niet in (meestal omdat ze geen samenwerkingsverbanden met andere partijen kunnen aangaan), waarna ze teleurgesteld raken in de politiek.

7.2 POLITIEKE ZOEKERS: MOGELIJKE KATALYSATOR

Net als de Spanningzoekers verkeren Politieke Zoekers in de uitgangssituatie met gelijkgestemden – al dan niet met vrienden en familieleden die hun

⁴⁶⁰ Nederlandse gemeenten mochten de uitslagen pas enkele dagen later bekendmaken, tegelijk met andere lidstaten. GeenStijl vond een maas in de Kieswet. De voorzitter van elk stembureau moet de uitslag hardop voorlezen en daarbij mogen burgers waarnemen. Op die manier wilde GeenStijl, onder de noemer GeenPeil, een eigen exitpoll maken.

politieke inspanningen ondersteunen of partijgenoten die er hetzelfde in staan en dezelfde teleurstellingen voelen wanneer het gaat om veranderingen die zij willen bewerkstelligen.

Toch zijn ook Politieke Zoekers de enigen in hun omgeving die toetreden tot radicaal- en extreemrechts. Omdat er helaas niet met controlegroepen kon worden gewerkt, zal in deze paragraaf vooral worden uitgegaan wat de geïnterviewden zelf verklaren over wat ervoor zorgde dat zij gingen kijken bij radicaal- en extreemrechts.

Bedreiging van de 'eigen groep'

Geïnterviewde Politieke Zoekers zijn er net als Spanningzoekers van overtuigd dat de 'eigen' groep wordt bedreigd, zowel in cultureel als in etnisch opzicht. Voor hun eigen gevoel kunnen ze in de lokale politiek niets doen en hebben ze een groter platform nodig om mensen wakker te schudden. Zo vertelt Sander (41-65, freelance): 'Wat er nu gebeurt in deze maatschappij kan ik niet loslaten. Ik heb ook hier in de gemeenteraad gezeten, maar dat gaat over stadse dingen en daar heb ik me ook weer van losgemaakt. Omdat ik de (landelijke, NS) politiek wil bereiken.'

Politieke Zoekers maken zich zorgen dat de eigen cultuur verdwijnt als gevolg van vreemde invloeden van buitenaf en het opgaan van de Nederlandse identiteit in een Europese identiteit. Sander (41-65, freelance): 'Ik ben ervan overtuigd – en daarom ben ik ook een nationalist – dat als jij cultuurbehoud wil, je daar ook voor moet gaan. Want als dat er straks niet meer is, wat heb je dan nog?' En: 'Nederland is al een beetje kapotgemaakt door de Nederlandse politiek. Zo van: je moet wat naar binnen komt omarmen. En: je moet niet in de cultuur van vroeger blijven hangen. Je mag (als Nederlander, NS) niet spreken over de geschiedenis en zeehelden.'

Andreas (25-40, Identitair Verzet) benadrukt tijdens het interview dat zijn ideeën over bedreiging van de eigen groep zijn gebaseerd op eigen ervaringen. 'Dus het is niet alleen van horen zeggen.' Hij had het gevoel dat zijn klasgenoten met een migratieachtergrond neerkijken op autochtone Nederlanders. 'En dan denk ik van: joh, even bot gezegd, jij bent hier bij wijze te gast en dan ga je zo doen.' Maar waaruit bleek die neerkijkende houding dan? 'Door opmerkingen, door pesterijtjes, groepsgedrag natuurlijk ook al (...). Gewoon de manier waarop er over anderen gepraat werd: 'die kaaskoppen!', dit en dat, dat is eigenlijk een beetje waar het op neerkomt.'

Hij voorziet in de toekomst ook grote economische problemen als gevolg van migratie. ‘Als ze (migranten, NS) al gaan werken, dan nemen ze onze banen in. Dat begon met Polen en alles. Maar wat ik zorgelijker vind, is dat het mensen zijn die niet hierheen komen om te werken. Die komen om te profiteren en hun handje op te houden. Er is een moment waarop dat sociale vangnet dat niet meer aankan.’

Warner (41-65, freelance) windt zich tijdens het interview op over poppetjes van Zwarte Piet die niet meer in winketalages staan. ‘Ik ben klaar met hoe we het hier in Nederland allemaal maar laten gebeuren: die islamisering, onze cultuur die eraan gaat. (...) Ik kan het de winkeliers niet kwalijk nemen: *you got a business*. Dat zijn geen politieke activisten. Maar ja, dan wordt er natuurlijk alleen Sinterklaas in de etalage gezet. Geen Pieten. Dan ontwijk je het onderwerp. En de manier waarop dat soort dingen gebeuren, staat me gewoon niet aan. Ik vind het absurd. Ik vind het gewoon niet kunnen.’

Het idee dat de eigen groep wordt bedreigd geeft geïnterviewden een gevoel van urgentie dat zij zelf meer moeten gaan doen om problemen aan te kaarten. Opvallend is dat zij niet menen de oplossing voorhanden te hebben, maar dat ze vooral vinden dat de door hen geschetste problemen meer urgentie verdienen en op de (nationale) agenda moeten. Het gevoel van groepsdreiging zorgt ervoor dat de neiging tot autoritarisme, de woede over het waargenomen onrecht en de ervaren politieke teleurstelling wordt getransformeerd naar een sterke nationalistische identiteit.

7.3 POLITIEKE ZOEKERS: IDENTITEITSBELEVING

Het idee dat de eigen groep wordt bedreigd zorgt er bij Politieke Zoekers voor dat hun uitgangspositie wordt getransformeerd naar een identiteitsbeleving waarbij een nationalistische identiteit vooropstaat. Ook hebben Politieke Zoekers een negatieve attitude ten aanzien van de ‘out-group’ en een gevoel van superioriteit.

Nationalistische identiteit

Politieke Zoekers voelen een nationalistische trots ten aanzien van Nederland. In de vorige paragraaf kwam al een citaat van Sander (41-65, freelance) naar voren waaruit blijkt dat hij zichzelf als nationalist ziet. Dat bevestigt hij ook

op andere punten in het levensloopinterview, bijvoorbeeld wanneer hem wordt gevraagd of hij zich altijd nationalist heeft gevoeld. 'Ja. Ik ben wel altijd trots op Nederland geweest. Je mag er toch trots op zijn? Het is toch een geweldig land? En straks kun je er niet eens meer trots op zijn. Waar moet je dan trots op zijn? Europa? Daar geloof ik niet in.'

Ook verwijst hij meerdere malen naar het oorlogsverleden van zijn familie. 'Mijn familie heeft de oorlog meegemaakt, mijn grootvader heeft gevochten in de oorlog en zijn leven gegeven. En daar kan ik heel emotioneel om worden. (...) Daar moeten mensen maar eens een keer bij stil gaan staan. Die hebben gevochten voor ons land. Om Nederland. En dan moet ik me voor mijn nationalisme bijna schamen, volgens de andere kant. Nou, nee dus, daar hebben heel veel mensen hun leven voor gegeven, voor dit land.'

Thijs (25-40, freelance) voelde zich bij toetreding een nationalist, maar zegt zichzelf inmiddels niet meer zo te zien. 'Omdat ik niet meer echt dezelfde ideeën heb die ik toen had. Daar ben ik wel in wat veranderd, zeg maar.' Maar in de fase van toetreding ging Thijs specifiek wel op zoek naar een formatie met het etiket 'nationalisme', zo geeft hij toe. 'Dat was voor mij voldoende om een organisatie in te rollen.'

Negatieve attitude ten aanzien van 'out-group'

Daarnaast hebben Politieke Zoekers een negatieve attitude ten aanzien van de 'out-group', van wie ze een duidelijk vijandbeeld hebben. In de vorige paragraaf werd Andreas (25-40, Identitair Verzet) al geciteerd over hoe hij vindt dat migranten banen inpikken en bovenal naar Nederland zouden komen om te profiteren. Ook op andere momenten in het interview zegt hij dat. 'Ik bedoel: je komt hierzo, en meedoen? Nee hoor, (ze gaan zich, NS) gewoon afzetten. Er staat een compleet parallelle samenleving. (...) Vijfentwintig jaar in Nederland wonen en geen brood bij de bakker kunnen bestellen, is geen kwestie van niet kunnen. Het is een kwestie van niet willen. En dat is zorgelijk, vind ik dan persoonlijk. Daar kan ik heel slecht tegen. Het is wel een beetje lekker teren.' Hij zegt zich ook zorgen te maken om 'islamisering' en asielzoekers op voorhand te wantrouwen. 'Wat je gewoon ziet, wat er nu deze kant op komt (aan asielzoekers, NS), is eigenlijk een leger. Ik zeg altijd: het is de baard van Troje, haha. Het zit hier al, het is al genesteld in allerlei politieke lagen en organisaties.'

Ook Warner (41-65, freelance) denkt dat Nederlanders moeten oppassen voor mensen met een islamitische achtergrond. 'Als Europa nu zijn zaakjes

niet op orde krijgt, dan is het over tien jaar klaar. Misschien twintig. Maar ik ga het nog meemaken.' Op de vraag wat er dan gebeurt, zegt hij: 'Dan zijn we geïslamiseerd, voor zover we dat niet al zijn.'

Want, zo meent Warner, 'de islam' is eropuit om het Westen te onderwerpen en heeft daarvoor mensen met een Noord-Afrikaanse achtergrond gemobiliseerd. 'Op dit moment is het islam tegen alles wat blank is, heel helder. En de islam wordt daarbij geholpen - maar dat is historisch gezien heel vaak zo geweest - door Afrikanen. Afrikanen hebben zich altijd voor het karretje van de islam laten spannen. (...) Arabieren, echte Arabieren, weten één ding wel: je moet ze niet zelf laten vechten, want dat kunnen ze niet, haha. En die manipuleren anderen om voor ze te vechten. Dat is altijd zo geweest.'

Superioriteit

Het vijandbeeld gaat voor Politieke Zoekers vergezeld met een superieure eigen identiteit. Dat blijkt niet alleen uit het hierboven genoemde citaat van Warner over hoe Arabieren niet kunnen vechten of de uitspraak van Andreas over asielzoekers die hier vooral komen om te 'teren', maar ook uit hoe geïnterviewden er steeds op hameren dat de 'out-group' zich bescheiden moet opstellen. Mensen met een migratieachtergrond zijn hier slechts te gast, moeten zich vooral zoveel mogelijk aanpassen en mogen geen eisen stellen aan Nederland of de Nederlandse samenleving.

Sander (41-65, freelance) vindt dat mensen met een migratieachtergrond een voorbeeld moeten nemen aan Indische families die in de vorige eeuw naar Nederland kwamen. 'Die waren zo voor Nederland. Die kozen echt voor de koningin en voor de vlag. Die betaalden hun eigen overtocht, moesten ze later terugbetalen, 2.500 gulden. Maar alles wat ze toen kregen, moesten ze terugbetalen. En als je iets voor niets krijgt, dan moet je dat waarderen. En niet zoals die gasten die niet willen leren, die verpestten het voor gigantisch veel mensen.'

Ook met mensen uit 'veilige landen' heeft hij naar eigen zeggen weinig op. 'Ik zeg vaak - als ze komen bedelen - in het Nederlands: 'Wat wil je van me weten? Wat wil je van me hebben? En dan staan ze een beetje te stuntelen. Ik zeg: 'Waarom ga jij niet lekker naar je vaderland, de boel opbouwen? Want in Roemenië gaan wij op vakantie, er moet toch iets zijn dat de moeite waard is?''

Opvallend daarbij is dat Politieke Zoekers zichzelf als uitverkorene zien om de eigen groep verder te helpen, wat eveneens bijdraagt aan een gevoel van

superioriteit. Zo zegt Warner (41-65, freelance): ‘Nieuwsgierigheid zit in mij. Maar dat doen waarvan je vindt dat het gedaan moet worden, het goede, dat zit in mij. En ik kan niet tegen onrecht. Daar word ik weleens te heftig door. Maar ja, ik vind gewoon, ik zie het als mijn taak. Dit moet ik nu doen.’

Ook Sander (41-65 freelance) ziet zijn activisme als een noodzaak: ‘We hebben veel te verliezen, want wij hebben alles. We hebben een goed leven, we hebben geen schulden, we hebben mooie vakanties en kunnen zo vaak op vakantie gaan als we willen. (...) Dus we hebben heel veel te verliezen.’ Daarbij gelooft hij absoluut dat hij de waarheid in pacht heeft. ‘Ik moet nog dagelijks uitleggen waarom ik rechts ben. Dat vind ik belachelijk. Mensen verwijderden me van Facebook. En, dat vind ik leuk om te zien, een jaar later kwamen ze weer om de hoek. En dan zeggen ze: ‘Ja, je hebt toch gelijk.’”

Politieke Zoekers ervaren voorafgaand aan hun toetreding tot radicaal- en extreemrechts op het gebied van identiteitsbeleving een sterke positieve identificatie met een nationalistische identiteit. Ze zijn trots op Nederland en het Nederlandse volk en vinden dat beide moeten worden beschermd ten aanzien van de ‘out-group’ (doorgaans mensen met een migratieachtergrond) die zij als vijand beschouwen. De ‘out-group’ moet zich volgens Politieke Zoekers aanpassen aan Nederland en dankbaar zijn dat ze hier te gast mogen zijn. Net als Spanningzoekers hebben Politieke Zoekers een gevoel van superioriteit, maar bij Politieke Zoekers gaat het – naast hun nationalistische borst – erom dat zij vinden dat ze de waarheid in pacht hebben.

7.4 POLITIEKE ZOEKERS: MORELE STEUN

Waar Politieke Zoekers aanvankelijk nog de door hen gesignaleerde problemen via de politieke weg proberen op te lossen, raken zij teleurgesteld in de mogelijkheden die ze hier hebben. Ook bij hen ontstaat er een cognitieve opening waarbinnen toetreding tot radicaal- en extreemrechts wordt overwogen. Opvallend is dat alle vier Politieke Zoekers zelf contact hebben gelegd met de radicaal- en extreemrechtse beweging. Andreas (25-40, Identitair Verzet) doneerde aan het boetefonds van Identitair Verzet nadat het een moskee bezette die hij zelf had geprobeerd tegen te houden. En ook de andere drie namen zelf de eerste stap. Thijs (25-40, freelance) trad toe tot Voorpost, Warner (41-65, freelance) ging kijken bij een lezing van Erkenbrand en Sander (41-65, freelance) bezocht een demonstratie van DTG.

Het idee dat de eigen groep wordt bedreigd, in combinatie met de nationalistische trots, de negatieve attitude ten aanzien van de 'out-group' en het gevoel van superioriteit, geeft Politieke Zoekers een gevoel van urgentie dat ze *iets* moeten doen – desnoods buiten de politiek om. Of zoals Sander (41-65, freelance) het verwoordt: 'Ergens anders vind je het niet, dan is het te soft. (...) Dit zijn groeperingen die het liefst meteen actie zien. En dan toch een geluid laten horen, met mensen die niet allemaal op één lijn zitten.' Kortom, Politieke Zoekers wenden zich tot radicaal- en extreemrechts omdat dit formaties zijn die voor hun gevoel iets doen.

Voorafgaand aan hun toetreding is bij Politieke Zoekers één attitude zichtbaar: morele steun ten aanzien van radicaal- en extreemrechts.

Morele steun ten aanzien van radicaal- en extreemrechts

Wat opvalt bij Politieke Zoekers is dat zij aanvankelijk de mensen die ze ontmoeten niet als radicaal- en extreemrechts zien. Zo vertelt Sander (41-65, freelance) hoe hij een keer met iemand meeging naar een demonstratie van DTG. 'Je merkt dat als je op de vierkante meter met die mensen (demonstranten, NS) spreekt, dat er heel veel frustratie is en dat er een verkeerd beeld wordt geschetst. Het zijn geen mensen die met de hand de Hitlergroet brengen, het zijn gewoon hardwerkende mensen. Gewoon het volk. Die in één keer in de achtertuin een azc zien komen, zonder dat daar proper overleg over is.'

Warner (41-65, freelance) volgde aanvankelijk alles via internet ('ik wist eerst niet eens wat Breitbart was'). Later ging hij ook de deur uit. Hij ging onder andere naar een demonstratie tegen een asielzoekerscentrum in zijn woonplaats. 'En daar liep iemand van de NVU, geloof ik. Dat is: 'ooooeeh, de NVU!' En die man was vriendelijk, aardig, er straalde niets gevaarlijks vanuit. Toen zat ik al in die trend van: het klopt toch allemaal niet. Oké, dacht ik toen, dat zal misschien ook wel genuanceerder liggen dan wat ik erover geacht word te geloven.'

Warner ging uiteindelijk niet naar de NVU, maar zegt er wel voor open te staan. 'Ik ben gewoon nieuwsgierig geworden naar alles wat als extreemrechts wordt weggezet: is dat nou wel zo? Tot nu toe ben ik alleen maar dingen tegengekomen waarvan ik denk: dat valt ontzettend mee.'

Vóór hun toetreding is bij Politieke Zoekers een duidelijke morele steun zichtbaar voor radicaal- en extreemrechtse formaties – waarbij moet worden opgemerkt dat ze die dus niet als radicaal- en extreemrechts beschouwen.

Maar er is wel een overlap in gedachtegoed, en ze willen de formaties verder helpen. Zo ziet Sander (41-65, freelance) zichzelf als dé man die radicaal- en extreemrechts verder kan helpen: 'Die verdienen het gewoon!'

Ambivalente attitude ten aanzien van racisme

Hoewel Politieke Zoekers zich bij toetreding omringen met mensen die racisme propageren en geweld gebruiken of op zijn minst goedkeuren, hebben ze bij toetreding geen positieve attitude ten aanzien van racisme.

Andreas (25-40, Identitair Verzet) benadrukt dat zelfs tijdens het interview: 'Er zijn ook jongens binnen die groepen die inderdaad een hele sterke haat tegen donkere mensen voelen. Dat vind ik nergens op slaan. Waarom zou je iemand haten die een andere huidskleur heeft? Ik ken zat jongens die donker zijn, die hartstikke toffe gozers zijn waar ik gewoon leuk mee omga. Dat zijn voor mij gewoon mensen. Ik zie ze niet als minderwaardig. Wat voor mij belangrijk is, is het gedrag wat iemand vertoont. Daar heb ik een probleem mee, als iemand niet normaal doet. Maar huidskleur maakt voor mij niet uit. Maar er zijn jongens in de groepen die daar wel heel stelling in zijn. Maar dan zeg ik ook: 'Waar slaat dat op?''

De houding van Politieke Zoekers is daarin ambivalent, want ze wijzen het ook niet af en treden toe tot een netwerk waarin anderen radicaler zijn dan zij zelf. Maar dat vinden ze geen probleem. Zo vertelt Andreas (25-40, Identitair Verzet) dat hij het niet erg vindt wanneer er bij een demonstratie ook uitgesproken nationaalsocialisten zijn. 'Ik sta daar niet voor de jongens daar. Ik sta daar voor het doel van de demonstratie, daar sta ik achter.'

Ook Warner (41-65, freelance) zegt het niet erg te vinden dat hij bijvoorbeeld bij Erkenbrand mensen tegenkomt die extremer zijn dan hij. 'Nee, want als dat zo zou zijn, dan had ik een rotleven moeten hebben. Ik kom alleen maar mensen tegen die het niet met me eens zijn. En of dat naar links of naar rechts is, daar maak ik geen verschil tussen.'

En soms sluiten geïnterviewden hun ogen ervoor. Sander (41-65, freelance) zegt over een van de formaties waarbij hij betrokken is: 'Wat mensen voor ideologie hebben, wordt niet geuit binnen die groep. Niet meer. Moet iemand zelf weten of iemand een hakenkruis mooi vindt, of wat dan ook. Ik vind die geschiedenis ook prachtig. Maar dat zegt niet dat ik erachter sta.' Dat hij bij die formatie met nationaalsocialisten samenwerkt, vindt Sander ten tijde van het eerste interview geen probleem. 'Moet je luisteren, ik vind het wel

interessant, maar het boeit me verder niet. Ik doe er ook geen afstand van. (...). Ik weet ook niet wat [naam] allemaal leuk en aardig vindt. Maar zijn interesse ligt net als die van mij bij de Tweede Wereldoorlog.'

Een maand na het eerste interview belt Sander op. Hij is weg bij de formatie en komt op zijn woorden terug. 'Er is toch iets niet goed. Ik heb ze vaak verdedigd, maar ik weet eigenlijk niet waarom.'

Voorafgaand aan hun toetreding is er bij Politieke Zoekers een morele steun zichtbaar ten aanzien van de radicaal- en extreemrechtse beweging. Ze hebben het idee dat er sprake is van een win-winsituatie: zij kunnen radicaal- en extreemrechts helpen met het beter verwoorden van de boodschap, zodat ze een breed publiek kunnen trekken, andersom kan de bredere beweging of een individuele formatie hen ondersteunen bij het aankaarten van bepaalde problemen.

De houding ten aanzien van racisme is ambivalent. Enerzijds wijzen Politieke Zoekers racisme nadrukkelijk af, anderzijds omringen zij zich door toetreding wel met mensen die uitgesproken racistisch zijn. Over geweld zijn Politieke Zoekers heel duidelijk: het gebruik ervan wijzen ze af en ze willen ook niet dat anderen geweld gebruiken – iets wat hen later in botsing brengt (zie paragraaf 7.6).

7.5 POLITIEKE ZOEKERS: MOTIEVEN VAN TOETREDING

Het proces van toetreding van Politieke Zoekers is in de eerste vier deelparagrafen in kaart gebracht. Daarnaast zijn er, net als bij Spanningzoekers, motieven waar te nemen die hebben meegespeeld. In deze paragraaf zal worden geschetst welke motieven het hier betreft.

Politieke Zoekers handelen naar eigen zeggen uit liefde voor Nederland. Ze zijn vaak in maatschappelijk opzicht succesvol en voelen een nationalistische trots en betrokkenheid, van waaruit ze problemen willen aankaarten en politieke veranderingen willen bewerkstelligen. Ze maken zich onder meer druk over onderwijs, (ouderen)zorg, migratie, 'islamisering', criminaliteit en verruwde omgangsvormen. Geïnterviewden hadden zich al geroerd bij een politieke partij, maar kregen in de politiek weinig voor elkaar.

Nadat zij teleurgesteld zijn geraakt in politieke mogelijkheden, hopen ze bij radicaal- en extreemrechtse formaties een groter podium te vinden. Voorafgaand aan hun toetreding hebben Politieke Zoekers een sterk instrumenteel

motief: ze willen iets doen voor de maatschappij en zien een formatie of de bredere radicaal- en extreemrechtse beweging als instrument waarbij ze elkaar wederzijds kunnen helpen om bredere steun te genereren voor hun standpunten en de eigen boodschap beter voor het voetlicht te brengen.

Ook hebben ze een sterk identiteitsmotief omdat ze naar eigen zeggen moeten opkomen voor de groep die zij menen te vertegenwoordigen. Zoekers denken dat een heel groot deel van Nederland het wel met hen eens zal zijn als ze hun denkbeelden en standpunten (en die van de formatie) maar op de juiste manier uitleggen.

Tot slot is er voorafgaand aan toetreding ook een ideologisch motief. Politieke Zoekers zijn zeer vaderlandslievend en nationalistisch ingesteld. Hoewel ze zich niet altijd realiseren dat hun visie soms best ver afstaat van die van anderen bij de formatie of beweging waarbij ze zich aansluiten, zoeken ze wel aansluiting om deze uit te dragen. Vaak hebben ze hun visie nog niet helder uitgewerkt, maar hopen ze dat hun geluid zal aanslaan bij anderen – of dit nu binnen de formatie, de groep of de rest van de bevolking is.

7.6 POLITIEKE ZOEKERS: ACTIEF BLIJVEN

In de vorige paragrafen is aan bod gekomen hoe activisten toetreden. In deze paragraaf wordt behandeld hoe het hun na toetreding vergaat. Ook Politieke Zoekers krijgen binnen de radicaal- en extreemrechtse beweging te maken met twijfel, niet in de laatste plaats omdat zij zich gaan omringen met mensen die gewelddadiger zijn dan zij en niet de beleefde omgangsregels hanteren die zij zelf graag willen.

Of zoals Sander (41-65, freelance) het zegt: ‘Ik ben weleens ergens vertrokken omdat ik het gescheld met kanker zat was. Het was kanker-dit, kanker-dat, daar heb ik moeite mee.’ Dat is ook de ervaring van Warner (41-65, freelance), die bijvoorbeeld over de appgroep van Erkenbrand zegt: ‘Bij dingen die ik op de chats zie, denk ik weleens: jongens... Ik vind het persoonlijk niet erg, want het maakt mij helemaal niets uit. Een grap is pas een grap als-ie een beetje grof is en ten koste van iemand. Bijtende humor. Prima. (...) Maar... Er komt wel een beeld in me op. En daar denk ik weleens van: doe dat nou niet.’ Gevraagd naar de inhoud van de grappen vertelt Warner dat het om grappen over de Tweede Wereldoorlog gaat.

Dolend langs formaties

Na toetreding blijken Politieke Zoekers weinig honkvast, omdat ze binnen formaties weinig houvast vinden. Thijs (25-40, freelance) raakte naar eigen zeggen betrokken bij Voorpost nadat de politieke jongerenorganisaties waarbij hij actief was kort na elkaar ter ziele gingen. Om toch iets te kunnen doen, stapte hij met een groep over naar Voorpost. 'Het waren niet zware ideologische keuzes. Het was meer activisme, dingen doen met het etiket nationalisme.' Binnen Voorpost konden hij en anderen soms behoorlijk van mening verschillen. Dat leidde in de praktijk vooral tot onenigheid, en constructief was het zelden. 'Achteraf ben ik van mening dat een organisatie gewoon een idee moet hebben en dat idee uitdraagt. Verschillende meningen en richtingen werkt niet.'

Thijs plaatst dit overigens wel in een bredere ontwikkeling. 'Het probleem in Nederland is dat organisaties over het algemeen – en dat is veel breder dan alleen in de rechtse hoek – te weinig ideologische grond hebben, of een ontologisch fundament. (...) Veel organisaties van nu, ook een politieke partij, zijn een A4'tje in plaats van een grondig manifest. Als je geen ankers hebt waarbinnen je je beweegt, heb je veel denkruimte.'

Soms leidt die dolende zoektocht ertoe dat een Politieke Zoeker in situaties verzeild raakt waar hij liever niet in zit. Andreas (25-40, Identitair Verzet) beperkt zich niet uitsluitend tot één formatie, al vormt zijn betrokkenheid bij Identitair Verzet wel het hoofddeel van zijn activisme. Maar hij nam in 2015 ook deel aan de eerste demonstratie van Pegida in Utrecht, en hij demonstreerde in 2017 tegen het verlof van de moordenaar van Rowena Rijkers. Dan demonstreert hij samen met onder andere neonazi's die extremer zijn dan hijzelf. Vindt hij dat geen probleem? 'Ik sta daar niet voor de jongens daar. Ik sta daar voor het doel van de demonstratie, daar sta ik achter. Maar ik heb weleens een lokale actie meegemaakt en dat er spandoeken werden getrokken met 'Vol = Vol'. Toen heb ik gezegd: 'Jongens, ik sta hier niet achter. Dit vind ik te ver gaan, hier doe ik niet aan mee.'

Ideologie

Politieke Zoekers dromen van het Nederland uit de jaren vijftig, waarin een monocultuur heerst. Ze verlangen naar een land waarin mensen respectvol met elkaar omgaan, waar een bepaalde beleefdheid heerst, waar nauwelijks mensen met een migratieachtergrond wonen, en waarin de staat goed voor zijn burgers

zorgt – van de wieg tot het graf. Migranten zijn op zich welkom, mits beperkt en zolang ze de taal maar leren, hard werken en ‘zich aanpassen’ – wat in de praktijk neerkomt op assimileren. En ze moeten op eigen kracht hun plek vinden in de samenleving. Sander (41-65, freelance) wil dat nieuwkomers in ieder geval Zwarte Piet accepteren en hun geloof uit de publieke ruimte houden. ‘Waarom een moskee bouwen en een toren van tachtig meter hoog, en dat er dan ‘Allahu Akbar’ bij het ochtendgebed wordt geroepen? Waar is dat nou voor nodig?’

Politieke Zoekers hebben twee vijanden: de overheid die de zorg en het onderwijs afbreekt (al dan niet door middel van marktwerking of tussengevoegde managementlagen) en migratie. Volgens hen heeft migratie vooral geleid tot hogere criminaliteitscijfers, en nemen nieuwkomers de islam als religie mee – die volgens de geïnterviewden steeds verder oprukt in de publieke ruimte. Daarbij gaat het bijvoorbeeld zowel om vrouwen met hoofddoeken in het straatbeeld als halal-maaltijden in kantines. Nieuwkomers zorgen er volgens Politieke Zoekers voor dat de ‘eigen’ cultuur in de verdrukking komt.

Andreas (25-40, Identitair Verzet) noemt als grootste problemen van Nederland: het gebrek aan respect (en dan met name aan de kant van mensen met een migratieachtergrond), de teloorgang van het onderwijs en de zorg, én de manier waarop de Nederlandse overheid met statushouders omgaat (‘het is wel lekker teren voor ze’). Maar hij is actief bij Identitair Verzet, en dat heeft een vrij duidelijke lijn: geen extra moskeeën, tegen ‘islamisering’, grenzen dicht, opvang in de eigen regio, een stop op migratie. Allemaal punten die Andreas aanvankelijk niet noemt wanneer hem wordt gevraagd naar waar het in Nederland volgens hem fout gaat. ‘Die punten van Identitair Verzet steun ik zeker wel. In het geval van de moskee heb ik hun actie echt gesteund, want ik maak me serieus zorgen om de haat die tegen het Westen wordt gepredikt.’

Binnen de wet

Als gezegd, Politieke Zoekers zijn in maatschappelijk opzicht succesvol en willen dat ook graag blijven. Het is voor Andreas (25-40, Identitair Verzet) dan ook een bewuste keuze om niet mee te doen aan de hardere acties, zoals een moskee-bezetting. ‘Ik kan zo mijn Verklaring Omtrent Gedrag krijgen en dat wil ik graag zo houden.’ Dat Andreas wel voor radicaal- en extreemrechts actief is, komt omdat hij een aangepaste rol achter de schermen kreeg aangeboden. ‘Ik ben niet iemand die met acties meedoet, ik klim niet op een gebouw. Ik wil best een keer meelopen en wat stickertjes plakken her en der. Wat ik ook doe is een

postertje in elkaar knutselen of een website bouwen. En af en toe rijd ik mensen ergens heen voor een actie. Ik wil binnen de randen van de wet blijven, en het liefst nog iets ervoor, als het kan.'

Thijs (25-40, freelance) hield zich bij Voorpost bezig met lezingen organiseren, schrijven en op een zeker moment ook zelf lezingen geven. En ook al is hij bij Voorpost vertrokken, hij volgt nog alles op de voet, doet soms verslag van demonstraties en bezoekt lezingen en borrels. Sander (41-65, freelance) ziet zichzelf als dé man die radicaal- en extreemrechtse formaties kan helpen ('Die verdienen het gewoon'). Gedurende het onderzoek is hij in de periode 2015-2018 actief bij vier bestaande formaties, richt hij er twee op, is hij bij een demonstratie van een gelegenheidsformatie, gaat hij naar de IJzerwake, en ondersteunt hij kleine acties. Zo vertelt hij in 2016 mee te gaan met een stickeractie van twee activisten, waarbij er lokaal stickers werden uitgedeeld tegen een leraar die zich had uitgesproken tegen de PVV. Politieke Zoekers vervullen dus uiteenlopende activiteiten, maar treden zelf niet zo snel op de voorgrond en gebruiken ook geen geweld.

Wetten handhaven

Gevraagd naar hoe Politieke Zoekers de door hen gewenste monocultuur zouden willen bereiken, zijn de antwoorden opvallend eenduidig: grenzen dicht (al noemt de een de Europese buitengrens en een ander de Nederlandse landsgrens), geen nieuwe mensen meer binnenlaten, geen moskeeën meer bouwen, salafistische moskeeën sluiten, verbetering van het onderwijs en de zorg, en goed zorgen voor ouderen en mensen die het minder breed hebben.

Sander (41-65, freelance): 'Ik zou een soort Trump in het kwadraat zijn. Grenzen dicht. Kolenmijnen weer open. Nou ja, dat is een beetje overdreven, maar ik zou wel weer terug willen naar de basis.' En wat is die basis? 'Verzorgingsstaat, hè? De mensen die hier zijn, daar moet je allemaal goed voor zijn. Ook mensen die hier net met de hakken over de sloot binnenkomen. Er hoeft geen uitzettingsbeleid te komen, als ik maar de garantie heb dat we de boel redelijk compact kunnen houden.'

Waar Spanningzoekers openlijk speculeren over het terugsturen of wegsturen van mensen met een migratieachtergrond, doen Politieke Zoekers dat niet. Ook hoeft er wat hen betreft geen revolutie te komen en ook de Grondwet kan voorsnog nog hetzelfde blijven. Wel moet er veel strenger worden gehandhaafd en gestraft. Andreas (25-40, Identitair Verzet): 'Ik zou beginnen

met het handhaven van de bestaande regelgeving. Ik denk dat er genoeg wetten zijn die ons best wel goed kunnen beschermen en die dingen al geregeld hebben. Als je daarmee begint, denk ik dat je al een heel eind op weg bent. En dan hoef je niet eens allerlei wetswijzigingen door te voeren. Gewoon: dat wat er is, eerst eens hanteren. En dan pas kijken wat je wil veranderen.'

Politieke Zoekers zien vooral de oplossing in het aanspreken van politici en het voeren van een maatschappelijke discussie. Ze vinden dat die weliswaar respectvol, maar hard moet worden gevoerd. Andreas: 'Mensen zijn niks meer gewend. Ze zijn als peuters die hun zin niet krijgen, gelijk janken.' Warner (41-65, freelance) vindt dat wat het debat betreft er geen taboes meer moeten zijn. 'Geen verboden meer op woorden en op boeken. Ik wil gewoon kunnen spreken over 'negers', ik wil kunnen zeggen dat de Koran een haatboek is, ik wil *Mein Kampf* kunnen lezen. Niet omdat ik het een goed boek vind. Maar omdat ik vind dat het belachelijk is dat er een verbod is. Het meest fascinerende verbod vind ik het manuscript van Anders Breivik. Het is vreselijk wat die man gedaan heeft. Maar waarom mag je zijn manuscript niet lezen?'⁴⁶¹

Hoewel de geïnterviewden niet negatief tegenover de parlementaire democratie staan, hebben ze geen vertrouwen meer in politieke oplossingen. Thijs (25-40, freelance) geeft aan wel vertrouwen in de politiek te hebben, maar niet in partijpolitiek. 'Ik denk dat er bij verkiezingen wel dingen veranderd kunnen worden, maar de speelruimte waarmee ze kunnen manoeuvreren is heel klein. Dus... Om maar een voorbeeld te noemen: de populistische golf kan meer teweegbrengen dan een verkiezingsoverwinning, dat denk ik wel. Maar ik weet het niet zeker.'

Boodschap verkondigen aan het brede publiek

Politieke Zoekers menen dat radicaal- en extreemrechts in het verdomhoekje zit omdat de boodschap niet goed wordt uitgelegd. Ze willen helpen die boodschap beter uit te dragen, zodat op die manier een breder publiek kan worden aangesproken, en zien daarin voor zichzelf een unieke rol weggelegd, zij het op de achtergrond.

Ze zien zichzelf als mensen die onder woorden durven te brengen wat een groot deel van de bevolking vindt. Warner (41-65, Erkenbrand): 'Wat ik merk, is dat als je met mensen spreekt op inhoud – zonder labeltjes – dat de meest

461 Voor zover bekend is het manuscript van Breivik overigens gewoon toegankelijk

gewone mensen in de straat en in de supermarkt eigenlijk die kant (radicaal- en extreemrechtse kant, NS) op neigen. Ik heb dat gemerkt. (...) Als je met mensen in gesprek gaat, zijn ze het met je eens.'

Na toetreding zijn Politieke Zoekers erg bezig met het imago dat zij zelf hebben, en de reputatie van de formatie waarbij ze zich hebben aangesloten. Sander (41-65, freelance) belde een paar keer naar de Anne Frank Stichting om opheldering te vragen over hun publicaties. 'En ook met verschillende redacteurs van kranten, zoals *Tubantia*. En laatst nog met SBS, die zeiden dat er fascistten stonden naast de route in Maassluis (de NVU-demonstratie bij de landelijke Sinterklaasintocht in 2016, NS). 'Racistten en fascistten', daar kwam het op neer. Toen heb ik een brief geschreven en kreeg een reactie: 'Wij plaatsen de mensen die daar staan naar wat de Anne Frank Stichting schrijft.'

Maar niet iedereen gaat de strijd met de beeldvorming aan. Andreas (25-40, Identitair Verzet) kan er niet mee zitten dat Identitair Verzet in de media als 'extreemrechts' wordt bestempeld, al leest hij wel alles. 'Dat zijn de media. Laat maar gaan. Als jij iets roept waar de politiek het niet mee eens is, dan ben je al snel extreemrechts. Links-rechts is niet meer van deze tijd. In het Engels zeg ik altijd: 'It's not about right and left, it's about right and wrong.'

Geen van de geïnterviewde Politieke Zoekers is in de periode 2015-2018 met zijn of haar activisme gestopt. Thijs (25-40, freelance) geeft aan dat hij wel in een eerdere periode afwezig is geweest. 'Ik heb me weleens een tijd met andere dingen beziggehouden. In andere dingen kan je natuurlijk ook interesse krijgen. Soms moet je meer tijd in een relatie of werk steken.' Naar eigen zeggen is hij weer actief geworden vanwege de actualiteit: 'Dit loopt op de achtergrond bij mij, als een soort ondertiteling.'

Andreas (25-40, Identitair Verzet) denkt in de toekomst dat er wel een moment kan komen dat hij gaat stoppen. 'Ik kan me voorstellen dat als je een gezinnetje hebt, dat andere factoren wel gaan spelen.' Al merkt hij daarbij op dat er ook activisten zijn die hun gezin meenemen, of oppas regelen.

7.7 POLITIEKE ZOEKERS: MOTIEVEN OM ACTIEF TE BLIJVEN

In de vorige paragraaf is aandacht besteed aan hoe Politieke Zoekers hun activisme ervaren. Ze hebben zich tot radicaal- en extreemrechts gewend omdat zij het als instrument zien om problemen aan te kaarten die zij op andere manieren niet onder de aandacht hebben kunnen brengen. Ze gaan zich vol

enthousiasme inzetten, maar voeren vooral coördinerende en ondersteunende taken uit. Ze zijn niet zozeer op zoek naar aanzien of het verhogen van hun persoonlijke status en evenmin zijn ze uit op het sluiten van vriendschappen binnen de beweging, al gebeurt dat op individueel niveau wel.

Ook na toetreding hebben Politieke Zoekers een instrumenteel motief. Ze maken zich druk over onderwijs, (ouderen)zorg, migratie, ‘islamisering’, criminaliteit en verruwde omgangsvormen. Politieke Zoekers dromen van het Nederland uit de jaren vijftig waarin er een bepaalde beleefdheid, ordentelijkheid en een monocultuur heerst. Dat ideaal moet terugkeren, of er moet op zijn minst worden behouden wat er nog van over is.

Hoewel de geïnterviewden zich niet sterk identificeren met anderen binnen de formatie of bredere beweging, koesteren ze wel een diepe vaderlandsliefde en zien zij zichzelf als de redders van het Nederlandse volk en de cultuur die moet worden beschermd en gevrijwaard van vreemde invloeden. Hieruit blijkt een identiteitsmotief. Vaak hebben ze hun visie nog niet helder uitgewerkt, maar hopen ze dat hun geluid zal aanslaan bij anderen – of dit nu binnen de formatie, de groep of de rest van de bevolking is.

Tot slot hebben Politieke Zoekers een ideologisch motief, omdat zij nog altijd gedreven worden door een diepe vaderlandsliefde, wat zich uit in nationalisme. Hoewel ze zich niet altijd realiseren dat hun visie soms best ver afstaat van die van anderen bij de formatie of beweging waarbij ze zich aansluiten, hebben ze wel aansluiting gezocht om dit verder uit te kunnen dragen.

7.8 POLITIEKE ZOEKERS: KOSTEN EN BATEN

In deze paragraaf zal aandacht worden besteed aan wat het activisme Politieke Zoekers oplevert en wat het hun kost. In de vorige paragrafen is gebleken dat hoewel geïnterviewden radicaal- en extreemrechts als instrument zien om de door hen gesignaleerde problemen aan te kaarten, zij ook hun bedenkingen hebben bij de beweging. Wat maakt het dat ze toch doorgaan met het activisme?

Materiële kosten

Allereerst zijn er de materiële kosten, zoals tijd en geld. Sander (41-65, freelance) steekt veel geld in het maken van spandoeken en stickers. Opvallend genoeg wordt hij ook financieel gesteund door zijn oude fractievoorzitter, met wie hij

in de gemeenteraad zat. Overigens ziet geen van de Politieke Zoekers het geld en de tijd die ze eraan spenderen als een nadeel. Andreas (25-40, Identitair Verzet): ‘Wat is het voor mij? Het is een keer een postertje maken, een stickertje ontwerpen, een stickertje plakken, af en toe mensen ergens heen rijden...’

Sociale kosten

Wel ervaren Politieke Zoekers sociale kosten. Geen van hen verkeert in een sociaal isolement, maar ze hebben wel vervelende situaties meegemaakt. Thijs (25-40, freelance): ‘Er zijn wel meerdere dingen. Van de buurvrouw of buurman die je niet meer aankijkt, tot in de familie en op het werk.’ Hij probeerde afkeurende mensen om hem heen niet te overtuigen van zijn gelijk. Volgens hem is niet iedere gelegenheid geschikt om het over politiek te hebben. ‘Als iemand het op een verjaardag over het weer wil hebben, dan praat je over het weer. Of je gaat niet meer naar die verjaardag toe.’ Maar Thijs zegt er ook vrede mee te hebben. ‘Je maakt een keuze. De een heeft twee sporten, voetbal en tennis: je kiest voor tennis en dan zie je je voetbalvrienden niet meer. Je maakt keuzes, en dan ontmoet je leuke mensen in een andere richting, hoop je.’

Sander (41-65, freelance) zegt vaak achteraf gelijk te krijgen. ‘Ik moet nog dagelijks uitleggen waarom ik rechts ben. Dat vind ik belachelijk. Mensen verwijderden me van Facebook. En, dat vind ik leuk om te zien, een jaar later kwamen ze weer om de hoek. En dan zeggen ze: ‘Ja, je hebt toch gelijk.’

Hoewel ze soms wat hinder op het werk ondervinden, zien zij dit niet als reden om dan maar met hun activisme te stoppen. Alle werkgevers van Politieke Zoekers zijn op de hoogte van het activisme. Warner (41-65, freelance) raakte wel rondom het interview zijn baan kwijt, al is niet onomstotelijk bewezen dat dit een gevolg was van zijn activisme. Hij tekende ‘in goed overleg’ een vaststellings-overeenkomst, maar is niet zeker of dat voorstel om uit dienst te gaan een gevolg van zijn activisme was, of dat er sprake was van een arbeidsconflict. Liever kijkt hij vooruit. ‘Ik ga stoppen met mijn werk, dat is zeker. En ik neig dan wel naar journalistiek. Sorry, ik word concurrent misschien, hahaha.⁴⁶² Of toch actief gaan worden bij een van de nieuwe politieke groeperingen. Maar op dit moment ben ik een beetje in verwarring, het gaat me iets te rap met nieuwe clubs.’

⁴⁶² Warner doelt erop dat de onderzoeker ook journalist is. Wanneer hij zegt dat het hem te rap gaat met nieuwe clubs, noemt hij de deelname van Forum voor Democratie, GeenPeil en Voor Nederland (VNL) aan de Tweede Kamerverkiezingen van 2017.

Identiteitskosten

Ook hebben Politieke Zoekers te maken met identiteitskosten. Niet alleen ervaren zij morele afkeuring van hun omgeving, ze zeggen ook bedreigingen via sociale media te ontvangen. Warner (41-65, freelance) krijgt naar eigen zeggen bedreigingen via Twitter. ‘Maar het zij zo. Het is toch wel een zorgpuntje van mij. Ik had eerst een anonieme Twitter-account en dat was niet voor niks. Ik sluit nu niet uit dat ik nog eens politiek actiever ga zijn en dan kan je niet anoniem zijn. Dan moet je jezelf zijn.’ Sander (41-65, freelance) merkt ook verschillende malen op dat hij is bedreigd. Maar dat geldt niet voor iedereen.

Andreas (25-40, Identitair Verzet) zegt er minder last van te hebben. ‘Ik heb mezelf wel een beetje naar de achtergrond kunnen halen door wat dingen (profielen op sociale media, NS) dicht te gooien her en der. En ik heb het voordeel dat ik een volwaardige naamgenoot heb, die wat bekender is.’ En die dus ook hoger dan Andreas naar boven komt in de zoekresultaten op Google.

Materiële baten

Dat geïnterviewden ondanks de negatieve gevolgen toch doorgaan met hun activisme, komt door de baten. In principe zijn er geen materiële baten die ze eraan ontleen: niemand wordt er financieel beter van en niemand houdt er een (politieke) carrière aan over.

Sociale baten

Wel zijn er sociale baten. Als gezegd, Politieke Zoekers wenden zich niet tot radicaal- en extreemrechts om vriendschappen te sluiten. Maar dat betekent niet dat dit niet op individueel niveau gebeurt. Drie van de vier Politieke Zoekers hebben vriendschappen gesloten binnen de beweging – allen vinden ze dat ze door hun activisme ‘interessante mensen’ hebben leren kennen. Dat kan variëren van een boeiende spreker bij een lezing tot een medeactivist met wie ze het goed kunnen vinden (maar met wie ze niet privé omgaan).

Sander (41-65, freelance) trekt nauw op met een andere freelance-activist uit dit onderzoek. Over hem zegt hij: ‘Die probeer ik een beetje *guidance* te geven, een beetje te helpen ook. Dus af en toe bij me eten, komt hij met zijn vriendin. Hij ziet me een beetje als een tweede vader. (...) Ik vind het een schat van een

jongen. Af en toe komt hij weer met een bos bloemen.' Overigens houdt de vriendschap geen stand: in 2018 raken de twee gebrouilleerd (zie paragraaf 7.9).

Identiteitsbaten

Politieke Zoekers denken dat ze met hun activisme wel degelijk iets bereiken en hebben een goed gevoel over hun activisme. Andreas (25-40, Identitair Verzet): 'Ik heb voor mijn gevoel wel het idee dat je indirect iets kan betekenen. Want als je helemaal niks doet, dan blijft het ook maar doorsudderen. En er is wel een tegengeluid nodig.'

Thijs (25-40, freelance) ziet het ook als een invulling van zijn vrije tijd. 'Ik vind het iets natuurlijks bijna, dat je altijd blijft nadenken. Of misschien is het wel een hobby, zonder dat ik het doorheb.'

Voor Sander (41-65, freelance) speelt ook een stuk erkenning mee. 'We krijgen vaak complimenten van mensen. De marktkoopman van de vis, die zegt: 'Jullie zijn de enigen die jullie nek uitsteken.' Hij ziet zijn activisme als een noodzaak: 'We hebben veel te verliezen, want wij hebben alles. We hebben een goed leven, we hebben geen schulden, we hebben mooie vakanties en kunnen zo vaak op vakantie gaan als we willen. (...) Dus we hebben heel veel te verliezen.' Maar hij zou het naar eigen zeggen zo opgeven wanneer het nodig zou zijn. 'Als niemand nog iets doet, als niemand iets had gedaan in de Tweede Wereldoorlog, waar waren we dan geweest?'

Dat geldt ook voor Warner (41-65, freelance): 'Ik zie het als mijn taak. Dit moet ik nu doen. Ook omdat ik kinderen heb. In wat voor maatschappij schop ik die nu in? Ook omdat ik tegen mijn dochter zeg: 'Neem nou dat flesje traangas mee. Doe dat nu wel. Ik weet dat het illegaal is, maar ik vind het niet fijn dat je in het donker terugfietst.' En het wordt tijd dat, voor zover dat nog kan, dat we daar wat aan doen.'

Verder zeggen drie van de vijf geïnterviewde Politieke Zoekers dat ze inhoudelijk wijzer worden van hun activisme, omdat ze veel lezen, discussies voeren en nieuwe inzichten krijgen.

7.9 POLITIEKE ZOEKERS: OVERIGE OBSERVATIES

In deze paragraaf worden de overige observaties behandeld die naar voren zijn gekomen in het onderzoek. Het valt op dat Politieke Zoekers veel het nieuws en discussies volgen via internet, en daar ook een uitgesproken mening over

hebben. Ze reflecteren in de interviews op het medialandschap, bijvoorbeeld hoe de websites GeenStijl en Joop.nl politieke opponenten zijn en via online-stukken op elkaar reageren. Daarnaast valt op dat drie van de vier Politieke Zoekers ten tijde van het interview vrijgezel zijn. De vierde deelt het activisme met zijn partner.

Sander (41-65, freelance) is naast zijn betrokkenheid bij formaties ook lid van Civitas Christiana, een stichting die in 2014 is opgericht en zich uitsprekt tegen het homohuwelijk en schoolbezoeken aan moskeeën, en die strijdt voor het behoud van Zwarte Piet. Hij maakt als Politieke Zoeker een ontwikkeling door. Hoewel sommige geïnterviewden weleens aan een demonstratie deelnemen, is Sander de enige die gedurende het onderzoek ook daadwerkelijk gaat meedoen aan acties. Hij doet in 2018 onder meer mee met een bezetting van Identitair Verzet. In het eerste interview in 2016 zegt hij nog dat hij zichzelf te oud vindt om nog op het dak van de moskee te staan, maar in 2018 is hij van mening veranderd.

Wat ook opvalt is dat hij zijn verhalen nogal kan overdrijven en verdraaien. Zo heeft hij een verleden bij een politieke partij waarbij hij schetst dat hij chauffeur en beveiligder was en zelfs een dienstwapen droeg omdat hij gedetacheerd was bij de Dienst Koninklijke en Diplomatieke Beveiliging. Na het nabellen van dit verhaal blijkt dat Sander hooguit fractiemedewerker was. Zelf wil hij alleen toegeven dat het verhaal van het dienstwapen is verzonnen, maar hij houdt vol wel beveiligder te zijn geweest. Tegen andere mensen binnen radicaal- en extreemrechts zou hij zelfs hebben gezegd dat hij vanuit zijn werkzaamheden bij de politieke partij staatsgeheimen heeft ingezien.

Gedurende het onderzoek raakt Sander ook steeds meer gebrouilleerd met andere mensen binnen radicaal- en extreemrechts, inclusief de activist die hij voorheen als een soort protégé zag. Nadat ze samen in Polen zijn geweest en de andere activist wat illegaal vuurwerk heeft meegenomen, wordt hij in Nederland opgepakt door de politie op basis van een ambtsbericht van de AIVD. Hij vermoedt de hand van Sander hierin, omdat die de enige was die wist dat hij dit vuurwerk had gekocht en er zelfs bij hem op had aangedrongen om meer vuurwerk te kopen. 'Maar goed dat ik dat niet heb gedaan, anders had ik ineens bekendgestaan als 'de bommenlegger van rechts.' De activist krijgt 132 uur taakstraf.

Geen van de geïnterviewde Politieke Zoekers heeft gedurende het onderzoek het activisme gestaakt.

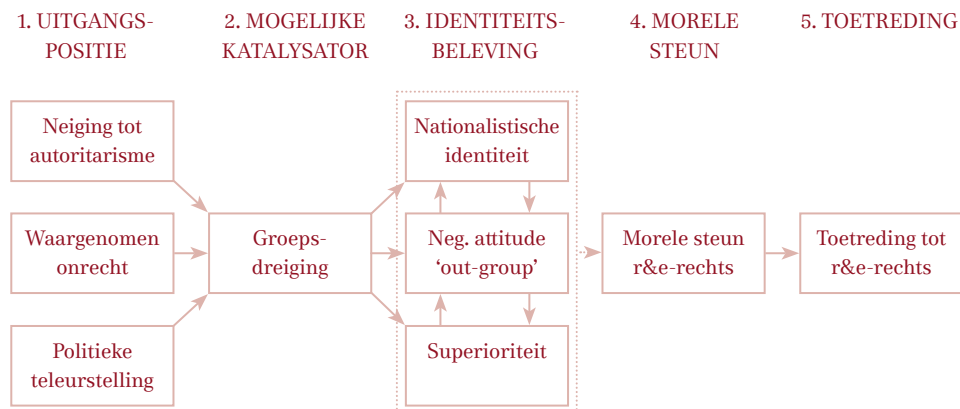
7.10 CONCLUSIE

In dit hoofdstuk is de route van de Politieke Zoekers beschreven. De geïnterviewden zijn in sociaaleconomisch opzicht succesvolle mensen, geëngageerd, en vormen vaak voor anderen een aanspreekpunt. In die hoedanigheid willen ze problemen onder de aandacht brengen, en politiek en bestuur sommeren met een oplossing te komen. Vaak proberen ze dit eerst via lokale en landelijke politieke partijen.

Hun uitgangspositie wordt gekenmerkt door een hang naar autoritarisme, waargenomen onrecht en politieke teleurstelling. Het idee dat de eigen groep wordt bedreigd, is vervolgens een mogelijke katalysator die ervoor zorgt dat de uitgangspositie wordt omgevormd naar een identiteitsbeleving waarbij de geïnterviewden zichzelf als nationalist gaan zien. Daarbij komt een negatieve attitude ten aanzien van de 'out-group' en een gevoel van superioriteit. Hoewel de geïnterviewden geweld afwijzen en ambivalent staan tegenover racisme, hebben zij wel voorafgaand aan hun toetreding een mate van morele steun voor radicaal- en extreemrechts.

Het proces van toetreding is weergegeven in onderstaand conceptueel dynamisch model. Hierbij moet wel het voorbehoud worden gemaakt dat verder onderzoek nodig is.

Model 7.2 Route van de Politieke Zoekers



Na toetreding blijkt dat Politieke Zoekers weinig honkvast zijn en zich ook niet altijd thuis voelen bij radicaal- en extreemrechts. Tegelijkertijd ervaren ze wel zingeving door hun deelname: vanuit hun maatschappelijke betrokkenheid en nationale trots zien ze hun activisme als iets dat ze moeten doen. Ze zijn dolend, springen bij waar het kan, maar voelen niet dat ze echt onderdeel van zijn van radicaal- en extreemrechts. Wel vinden ze dat ze, binnen de beperkte ruimte die ze hebben, er toch enigszins in slagen hun boodschap over te brengen en de discussie hun kant op te buigen. Hun motieven zien er dan ook als volgt uit:

Politieke Zoekers verlangen niet naar status of een rol op de voorgrond. Als de boodschap maar goed naar voren komt, zijn ze tevreden met een rol op de achtergrond. Mogelijk speelt hierbij een rol dat Politieke Zoekers van hun activisme niet een (tweede) carrière hebben gemaakt en juist bewust al de politiek hebben verlaten.

Hoewel ze soms hun bedenkingen hebben bij formaties en individuen die ze te extreem vinden, worden Politieke Zoekers gedreven door een diepe liefde voor het vaderland, evenals een liefde voor de cultuur en het volk dat zij zo graag willen beschermen. Die moeten niet alleen tegen vreemde invloeden worden beschermd, maar bijvoorbeeld ook tegen de afbraak van het onderwijs en de zorg. Aangezien dat niet via de reguliere politiek (lokaal of nationaal) is

Model 7.3 Motieven van Politieke Zoekers voor en na toetreding

	INSTRUMENTEEL	IDENTITEIT	IDEOLOGISCH
VOOR TOETREDING	Iets willen doen voor de maatschappij	Opkomen voor 'de autochtone Nederlandse bevolking'	Vaderlandsliefde uitdragen
NA TOETREDING	Met behulp van formatie bredere steun genereren voor hun standpunten en ideeën, formaties helpen hun eigen boodschap beter onder woorden te brengen	Opkomen voor 'de autochtone Nederlandse bevolking'	Vaderlandsliefde vertaalt zich naar uitdragen van nationalisme

gelukt of wil lukken, hopen zij dat radicaal- en extreemrechts hen hiermee kan helpen en nemen ze alle nadelen die daaraan kleven op de koop toe.

De route van toetreding van Politieke Zoekers heeft veel overlap met de door Linden beschreven Zoekers, die hun maatschappelijke betrokkenheid ook combineren met een nationalistische trots.⁴⁶³ Een belangrijk verschil is echter dat de Zoekers in het onderzoek van Linden op zoek waren naar erkenning voor hun ideeën. Zij zagen voor zichzelf een rol op de voorgrond van een radicaal- en extreemrechtse politieke partij weggelegd nadat zij binnen reguliere politieke partijen in botsing waren gekomen. De Politieke Zoekers in dit onderzoek hebben dit niet ervaren en zijn ook niet nadrukkelijk op zoek naar een rol op de voorgrond, op één geïnterviewde na. Wel is het zodat zij vanuit de *social movement theory* bezien daadwerkelijk actief worden omdat ze politieke en maatschappelijke veranderingen willen bewerkstelligen. Ze zoeken naar manieren om te komen tot collectieve actie nadat zij teleurgesteld zijn geraakt over de mogelijkheden die hun eigen politieke participatie hun bood.⁴⁶⁴

Daarnaast is er een overlap te zien wanneer het gaat om de theorie van de autoritaire persoonlijkheid, Right Wing Authoritarianism en Billigs typering van de 'Authoritarian Man'.⁴⁶⁵ Hoewel niet iedere Politieke Zoeker de autoritaire vader heeft gehad die Adorno et al. omschrijven, zijn er wel attitudes te zien die wijzen op een neiging naar autoritarisme, waaronder het verlangen naar een geordende samenleving waarin beleefdheid, respect voor gezag en onderdanigheid voor autoriteit hoog in het vaandel staan. Dat zou moeten worden bereikt door strenge handhaving van wetten en het opvolgen van bevelen, waarbij collectieve naleving van traditionele normen en waarden de samenleving zou beschermen tegen invloeden van buitenaf. En net als bij Billigs 'Authoritarian Man' koesteren ook Politieke Zoekers een sterk verlangen naar vroegere tijden, waarin iedereen een duidelijke plek had in een hiërarchische samenleving, waar mensen trots hun levensvervulling vinden in hard werken. Dit beeld vormt voor hen het uitgangspunt bij de vorming van een normatief kader over hoe zij zelf en anderen zouden moeten leven. Hun continue roep om harder optreden door de autoriteiten is overigens een element dat ook terugkomt bij de geïnterviewden in het onderzoek van Van den Bos et al.⁴⁶⁶

463 Linden (2009)

464 Klandermans en Mayer (2006), Linden (2009)

465 Zie onder meer: Adorno et al. (1950), Altemeyer (1981), Altemeyer (1988), Altemeyer (1996) en Billig (1978)

Politieke Zoekers zijn niet per definitie antidemocratisch, maar ze vinden wel dat de overheid streng moet handhaven en hard moet optreden.

Ook bij Politieke Zoekers vormt het idee dat de eigen groep wordt bedreigd een mogelijke katalysator. Anders dan bij Spanningzoekers komt dit niet voort uit gewelddadige confrontaties, maar vrezen zij het verdwijnen van de eigen cultuur en etniciteit als gevolg van migratie. De dreiging is voor hen voornamelijk een culturele en demografische dreiging, waarbij zij vinden dat de ‘out-group’ niet dezelfde rechten heeft op de middelen als de autochtonen die zij tot de eigen groep rekenen.⁴⁶⁷ Wie van buitenaf aan de Nederlandse samenleving wil deelnemen, zal zichzelf volgens Politieke Zoekers moeten bewijzen.

Omdat hun eerdere politieke inspanningen tevergeefs zijn geweest, voelen zij een noodzaak om meer te doen om de belangen van de groep waartoe zij zichzelf rekenen beter te beschermen.⁴⁶⁸ Het toetreden na politieke teleurstelling in combinatie met een sterke etnonationalistische overtuiging en het gevoel dat de eigen groep wordt bedreigd, kwam ook terug bij de ‘politieke zoekers’ die Goodwin aanduidde in zijn onderzoek naar de British National Party.⁴⁶⁹ Ook zij voelden zich niet op individueel niveau bedreigd, maar ervoeren wel een symbolische bedreiging ten aanzien van hun nationale gemeenschap, cultuur en manier van leven. Dit sluit onder meer aan bij het onderzoek van Lipset en Raab en later van de Duitse politicoloog Minkenberg. Zij concludeerden dat de aantrekkingskracht van radicaal- en extreemrechts groter is onder mensen die dreigen hun status of (sociaaleconomische) positie te verliezen, dan op mensen uit de onderklasse die helemaal niets te verliezen hebben.⁴⁷⁰ Ook zij signaleerden dat sympathisanten daarnaast verlangen naar een traditionele rolverdeling en een homogene gemeenschap.

Tegelijkertijd lopen Politieke Zoekers al gauw vast binnen radicaal- en extreemrechts. Net als de ‘nationale democraten’ uit het onderzoek van Bjørgo verwerpen Politieke Zoekers het (neo)nazisme en willen ze er niet mee geassocieerd worden.⁴⁷¹ Als ze zich al verwant voelen met mensen die qua denkbeelden en/of gedrag extremer zijn dan zij, dan is dat vaak het gevolg van persoonlijk

466 Van den Bos et al. (2009), p. 86

467 Zie onder meer: Sidanius, Pratto en Mitchell (1994)

468 Tajfel en Turner (1979)

469 Goodwin (2010)

470 Lipset en Raab (1977), Minkenberg (2003)

471 Bjørgo (1997)

contact dan dat er sprake is van een gedeelde ideologie. Daarmee is ook een element te zien uit het onderzoek van Blee, namelijk dat na toetreding een selectieve aanvaarding (*selective adoption*) plaatsvindt van radicaal- en extreem-rechts gedachtegoed.

